

Tietoammattilainen vai tekoälyagentti?

Tietoasiantuntija ei pysty voittamaan virtuaalisia tekoälyagentteja nopeudessa tai muistin määrässä. Mutta ihmisen supervoima on luoda ja keksiä jotain täysin uutta, jonka me ymmärrämme olevan merkityksellistä.

TEKSTI: KIMMO HAUTALA

Windows 98:sta tekoälyagentteihin

Kun aloitin tietoammattilaisen urani vuonna 1999, pelättiin lähestyvän vuosituhannen vaihteen pysäyttävän tietokoneet. Pelko maailman lopusta oli lopulta turha, eikä digitalisaatio pysähtynyt vuonna 2000. Kasvavaa digitaalista aineistoa ei tarvinnut siirrellä fyysisesti. Entistä harvemmin oli tarvetta lähteä keräämään aineistoa TKK:n kirjaston hyllyjen välistä kopioitavaksi. Sen sijaan istahdin konttorituolille, painoin PC:n virtanäppäintä ja jäin odottamaan Windows 98:n käynnistymistä.

Kädet olivat tärkeässä roolissa tiedonsiirrossa ulkoisesta luomuprosessorista digitaaliseen maailmaan. Taidokkaimmat pystyivät siihen jopa kymmenellä sormella. Ja kuten kädet siirsivät kirjoja ja lehtiä, ne olivat edelleen tärkeitä virtuaalisten asioiden siirtelyyn. Ja toki kahvimukin nostamiseen. Meidän

Ihmisen supervoima on toimia yhdessä ihmisten kanssa.

tietoasiantuntijoiden rooli kohti virtuaalista tietoagenttia oli alkanut.

Siirryimme edelleen päivittäin yhteisiin toimitiloihin, mahdollisesti jopa omaan pieneen huoneeseen, suorittamaan tietoasiantuntijan tehtäviä. Ne olivat lähes taikoja, joilla maailman salat valkenivat tiedonjanoisille asiakkaille. Jalat olivat yllättävän kätevät osaamisen ja kokemuksen siirtämiseen työnantajan tiloihin. Se oli aikaa jolloin työ tehtiin lähinnä työpaikalla ja kollegoiden tapaamisillakin oli oikeasti merkitystä.

Tosin epä niitä tiedonhaun erityistaitoja enää kauaa tarvittu. Kiitos Googlen, joka toi markkinoille yksinkertaisen ja toimivan hakuliittymän. Eräät arvelivat Googlen riittävän jopa kaikkiin yritysten ja organisaatioiden tiedontarpeisiin. Pikkuhiljaa helpommat hakutoiminnallisuudet löysivät tiensä muidenkin tiedontuottajien järjestelmiin. Tietoasiantuntijoiden oli syytä valjastaa aivokapasiteettinsa muuhun kuin hakuosaamiseen. Vaikkapa tiedon analysointiin ja jalostamiseen.

Yllättäen tietoammattilaiset, mukaan lukien koko ihmiskunta, kohtasivat maailmanlaajuisen epidemian. Sen sijaan että oli välttämätöntä siirtyä toimistolle, olikin välttämätöntä jäädä

kotiin. Ajan kuluessa prosessoritkin oli saatu puristetua kannettavaan muotoon ja läppäri käynnistyi yhtä näppärästi keittiön kuin avokonttorin pöydällä. Korona siirsi meidät käytännössä testaamaan kodin palveluja toimistotyössä. Ja kyllähän ne palvelut olivat riittävät. Me tietoammattilaiset emme tarvinneet tässä kohtaa kovin paljoa enää jalkojakaan. Tärkein työnantajalle lisäarvoa tuottava osa keskittyi pään sisälle.

Tuorein käänne oli generatiivisen tekoälyn kehittyminen ihmisen luontaisen kommunikoinnin eli puheen ja tekstin tuottamiseen. Lisäksi tämä koneälyn muoto kykenee lukemaan valtavia määriä tietoa aineistoja, analysoimaan ne ja kirjoittamaan yhteenvedon sekä johtopäätökset. Ja tämä prosessi tapahtuu vain sekunneissa tai minuuteissa, jos käyttää edistyneempää agenttia. Emme me taida tarvita enää aivojakaan. Jotkut saattavatkin arvella tekoälyn korvaavan monilta osin tietotyöläisten tarpeen.

Koska emme voi olla digitaalisia tietoagentteja, olkaamme luovia, sosiaalisia ja tässä hetkessä eläviä ihmisiä.

On syytä pohtia omia ja ihmisen vahvuuksia. Mitä ne ovat ja mihin tietoasiantuntija voi oman kyvykkyytensä rakentaa? Mikä erottaa kotona etätöissä olevan, luomujattelu-yksiköllä varustetun tietoasiantuntijan, digitaalisen maailman keinoälystä? Onko meillä ihmismäisiä vahvuuksia joita ei löydy digitaalisilta kollegoilta?

Kädet ovat muutakin kuin 10 sormea

Kädet ovat erinomaisen hieno keksintö ja ne tarjoavat mahdollisuuden tarttua asioihin. Tätä mahdollisuutta ei ole AI:n agenteilla. Jos perinteinen käsityöammatti ei houkuta, kannattaa myös tietoasiantuntijan hyödyntää tarttumaraajojaan. Käsistä voisi olla muuhunkin kuin siirtämään aivoista ajatukset kymmensormisesti digitaaliseen ulottuvuuteen. Vaikka tieto on pääasiassa harmillisen näkymätöntä meille kädellisille, tietoasiantuntija voi kuitenkin kehittää käsien käyttöä. Fyysisen maailman tieto jää digitaalisilta asiantuntijoilta helposti vajaaksi ja omaa osaamista voisi laajentaa käsin kosketeltavaksi. Edelleen on runsaasti digitalisoimatonta tietoa, edelleen ihan fyysiset palaverit ja työpajat ovat ylivoimaisen toimivia. Eivätkä ne post-it laput siirry seinällä itsestään.

Jalat voivat viedä pitkälle

Tekoäly pyörii omassa rajoitetussa digitaalisessa maailmassaan. Tosin se maailma on jokaisen matkapuhelimen, tietokoneen ja melko monen muunkin vekottimen kautta yhteydessä oikeaan maailmaan. Ihminen kykenee kuitenkin siirtymään paikasta toiseen fyysisessä ympäristössä. Jos linnoittautuu läppärinsä kanssa mukavaan, oman olohuoneensa nurkkaan, alkaa ajan kuluessa muistuttamaan yhä enemmän digitaalista tietoa-genttia. Me pystymme kuitenkin parempaan. Voimme siirtyä uuteen sijaintiin, jossa tapaamme ihmisiä, saamme kokemuksia, aistimme tunnelmaa ja kehitämme omaa näkökulmaa fyysiseen todellisuuteen.

Myös tietoammattilaiset ovat sosiaalisia

Ihmisen supervoima on toimia yhdessä ihmisten kanssa. Me ymmärrämme ilmeistä, äänenpainoista ja muista sanattomista signaaleista toistemme tunteita. Pystymme kättelemään, lohduttamaan ja näkemään asioita omasta näkövinkkelistämme. Tapaamiset virtuaalimaailmassa eli videopuhelut toimivat toki jotenkuten ja saamme kaupan päälle digitaalisen assistentin tekemät muistiinpanot. Mutta voiko se olla sama asia kuin konkreettinen tapaaminen vaikkapa kahviautomaatilla? Mahtavatko nämä digitaaliset tapaamiset samalla tavalla johtaa uusiin näkökulmiin ja innovaatioihin?

Tutkimukset osoittavat innovoinnin vähentyvän kun emme tapaa muita ihmisiä ihan elävässä elämässä. Satunnaiset ja spontaanit kohtaamiset jäävät tällöin pois. Verkostot kaventuvat oman tiimin ja projektin sisäisiksi. Omia ideoita pystyy hiomaan ja kiteyttämään, mutta ne eivät ehkä kuitenkaan kehity yhtä briljanteiksi kuin kollegoiden kanssa pallotellen. Vaikka toki sparraus-kumppanina voi nykyään käyttää myös tekoälyä.

Läsnäolo myös pehmentää ihmisten välistä vuorovaikutusta. Puhtaasti digitaalinen kanssakäyminen kasvattaa mielipide-eroja, väärinymmärryksiä ja johtaa äkkivääriin kommentteihin. Kasvokkain ymmärrämme ja kuuntelemme eri tavalla tiedon käyttäjiä, tuottajia ja muita sidosryhmiä. Toimimme kuten ihmiset.

Luovuutta vai hallusinointia?

Tietoasiantuntijalla on oma ainutlaatuinen ajatteluyksikkö, mutta niin on toki AI:llakin muistit ja prosessorit. Tällä hetkellä keinoäly perustaa osaamisensa dokumentoituun aineistoon. Jos sieltä ei löydy vastausta, tekoäly ei osaa sanoa. Tai se yrittää hallusinoinnin kautta keksiä vastauksen. Onko se luovuutta? Ehkäpä onkin. Mutta ihmisen supervoima on luoda ja keksiä jotain täysin uutta, jonka me ymmärrämme olevan merkityksellistä. Asioita, jotka saattavat olla olennaisia myös meidän moraalisien kompassin mukaan. Sepäs vasta on jotakin.

Tietoasiantuntija ei enää pysty voittamaan virtuaalisia tekoälyagentteja nopeudessa tai muistin määrässä. Meillä ei ole rajatonta määrää laskentatehoa. Mutta me osaamme kyseenalaistaa, ymmärrämme mikä on tärkeää ja me olemme läsnä. Koska emme voi olla digitaalisia tietoagentteja, olkaamme luovia, sosiaalisia ja tässä hetkessä eläviä ihmisiä. ■

Kirjoittaja on työskennellyt informaattikkona, analyttikkona, palvelu-, market intelligence-, knowledge management- ja tietopalvelu-päällikkönä eri organisaatioissa. Lisäksi hän on Tietoasiantuntija-lehden toimituskunnan jäsen.

Suurin hyöty tekoälystä syntyy, kun se otetaan käyttöön työntekijöitä laajasti osallistaen työprosessien kehittämiseen.